

'Taide elämään – osallistava taide osana
sairaalahenkilökunnan hyvinvointia ja muutosvalmiuksia' -
hankkeen loppuraportti

Työsuojelurahaston avustus 2021-2022

MUTANEN SUSANNA

Sisällys

1. Lähtötilanne kohdeorganisaatiossa ja syyt hankkeen käynnistämiseen.....	1
2. Hankkeen kuvaus, tavoitteet ja merkitys organisaatiollesi ja soveltajalle/asiantuntijalle.....	1
3. Hankkeessa sovellettu tutkimus ja ulkopuolinen asiantuntija	2
4.Hankkeen toteutuminen ja eteneminen	3
5. Hankkeen tulokset, hyödyt ja vaikutukset	4
6. Hankkeen arviointi ja mahdolliset jatkotoimenpiteet.....	5
7. Viestintä ja yleinen hyödynnettävyys suomalaisessa työelämässä.....	5
8. Organisaatiosi ja ulkopuolisen asiantuntijan yhteystiedot	5
9. Väliraportin koonneet; nimi ja rooli hankkeessa.....	5

1. Lähtötilanne kohdeorganisaatiossa ja syyt hankkeen käynnistämiseen

Hankkeen tavoitteena oli saada uudenlainen toimintakulttuuri osallistavien taidemenetelmien käyttöön sairaalassa osana henkilöstön hyvinvointia ja uusien toimintamallien oppimista. Pohjaa tälle on saatu Sairaala Novan osallistavan taiteen suunnitelman prosessista (2018-2020), jossa ReDoMe-menetelmällä selvitettiin ja arvioitiin henkilökunnan kehittämistarpeita nuorten psykiatrisessa yksikössä osallistamalla henkilökuntaa toiminnan arviointiin ja suunnitteluun. Osallisuus ja uudenlaiset taidelähtöiset lähestymistavat osana työhyvinvointia ja uutta toimintakulttuuria ja hoitotyötä nousivat vahvasti kehittämiskohteiksi. Tämä prosessi tehtiin yhteistyössä NewBeatin kanssa käyttäen ReDoMe -menetelmää henkilökunnan osallistamiseksi. Sen jälkeen sairaala on vienyt asioita käytäntöön käynnistämällä osallistavan taiteen suunnitelman toimeenpanon. Tässä haettavassa hankkeessa toiminnan tarkastelun kohteena oli sairaalan henkilökunta (hyvinvointi, muutosvalmiudet), työelämäkehittäminen ja uusien toimintamallien oppiminen taidelähtöisten menetelmien avulla. Tavoitteena oli myös taidelähtöisten menetelmien hyödyntäminen osana hoitotyötä ja sen yhteiskehittäminen henkilöstön kanssa.

2. Hankkeen kuvaus, tavoitteet ja merkitys organisaatiollesi ja soveltajalle/asiantuntijalle

Hanke toteutettiin Työsuojelurahaston avustuksella vuosien 2021-2022 välisenä aikana. Rahoitusta saatiin 40 500 e ja lisäksi ksshp:n omarahoituksen osuus 40 500 e eli yhteensä 81 000e. Hankkeen tavoitteena oli pilotoida erilaisten taidelähtöisten menetelmien toimivuutta sairaalassa. Osallistavan taiteen ja uusien taidelähtöisten menetelmien valinta ja esittely tapahtuivat kulttuurivastaavien kautta ja he toimivat yksiköiden vastuuhenkilöinä toiminnan edistämiseksi. Lisäksi levitettiin taidevalmennuksia koko henkilökunnalle, missä taidelähtöisten menetelmien kokeilua toteutetaan kohdennetulle ryhmälle. Päämääränä oli, että henkilöstöllä olisi käytettävissä erilaisia menetelmiä mm. oman työhyvinvoinnin edistämiseen sekä myös potilaiden hyvinvoinnin edistämiseen esimerkiksi tutkimus- ja toimenpidetilanteissa sekä myös erilaisissa kohtaamisissa. Potilaiden hyvinvoinnin on todettu tuottavan myös henkilöstön hyvinvointia.

Erilaisia taidelähtöisiä menetelmiä pilotoitiin noin kuusi puolentoista vuoden aikana (Silence of Art®, Taidepäiväkirja, Taideresidenssi ja taidepajat, RFB-hengitysfrekvenssiin perustuva rentoutusmenetelmä, VTS – visual thinking strategy, Siimes – luonto- ja elämysnurkkaus luontolähtöisenä rentoutumisen ja palautumisen menetelmänä) ja kaikkiin löytyi toimintaa pilotoitua osasto tai ryhmä. Kulttuurivastaavat ottivat tässä roolia oman yksikön informoimisesta ja toteutuksen järjestelystä. Lisäksi näiden pilottien aikana ja jälkeen on suullisesti keskusteltu osallistujien kanssa ja toimenpiteet ovat havaittu erittäin hyviksi ja helposti toteutettaviksi. Lisäksi potilailta saatu palaute on lisännyt kiinnostusta potilashyvinvoinnin edistämiseksi osallistavan taiteen avulla. Lisää kohdassa: hankkeen toteutus ja eteneminen.

Kulttuurivastaavatoiminta ja Taidetreffit

Kulttuurivastaavatoiminnan kehittämistä tehtiin palvelumuotoilun keinoin. Hankkeen aikana luotiin toiminnalle omaa konseptia, jota kehitetään edelleen. Kulttuurivastaavat kokoontuivat kerran kuukaudessa, jolloin uudenlaisia taidelähtöisiä menetelmiä esiteltiin ja pohdittiin, mihin tilanteisiin ne soveltuisivat sairaalaympäristössä. Tapaaminen nimettiin Taidetreffeiksi ja se avattiin Novan koko henkilöstölle. Taidetreffit olivat joka kuukausi avoin tilaisuus ja siellä voi käydä tutustumassa kahteen esiteltävään osallistavan taiteen menetelmään. Taidetreffien teemoista viestittiin ksshp-viestinnän kautta uutiskirjeen muodossa sekä myös somemarkkinoinnin avulla. Vierailijoina taidetrefeillä oli mm. taiteilijoita ja yhteistyökumppaneita. Kulttuurivastaavat osaltaan toimivat työryhmänä ja he työskentelevät taidetreffien suunnittelijoina, ideoijina, fasilitaattoreina ja toteuttajinakin. Kulttuurivastaavat ovat itse kiinnostuneita

taidelähtöisistä menetelmistä ja osaltaan myös toteuttavat niitä omilla yksiköissään. He myös toimivat yhteyshenkilöinä osaston henkilöstöön ja esimiehiin uusien toimintatapojen pilotoinnissa. On tärkeää, että kulttuurivastaavien toimintaa koordinoidaan ja he voivat olla mukana suunnittelemassa toteutuksia ja valitsemassa menetelmiä. Lisäksi ennakoiva ja systemaattinen viestintä organisaation oman viestinnän kautta asioista motivoi ja sitoutti toimintaan mukaan.

3. Hankkeessa sovellettu tutkimus ja ulkopuolinen asiantuntija

Hankkeen yhteistyöasiantuntijana toimi Pauliina Lapio NewBeat consulting oy:stä.

Käytetty tutkimustausta:

Arts Equalin tutkimushankkeen toimenpidesuositus: Kulttuuri ja taide sairaalassa ja muissa terveyspalveluissa. Syyskuussa 2020 julkaistu ArtsEqual -hankkeen toimenpidesuositus esittää toimenpidetasolla erilaisia keinoja taiteen huomioimiseksi sairaalaympäristössä ja on ensimmäinen laatuaan Suomessa. <https://sites.uniarts.fi/documents/14230/0/artsequal+-+toimenpidesuositus+-+2020+-+nro+1+-+2020+08+14+NETTI.pdf/e9eb7dd8-d0e7-2879-2816-b7cf56c9980f?t=1599650585009>

OKM ja STM suositus: Suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa - mukaan lukien hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Taide- ja kulttuuritoiminnan sote-rakenteisiin juurtumisen kannalta on olennaista, että maakunnat ja kunnat laativat taiteen ja kulttuurin saatavuutta ja saavutettavuutta koskevat tavoitteet ja sisällyttävät ne osaksi suunnitteluaan, toimintaansa ja seurantaan.

WHO raportti: What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review (2019) <https://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/what-is-the-evidence-on-the-role-of-the-arts-in-improving-health-and-well-being-a-scoping-review-2019>. Daisy Fancourt, Saoirse Finn 2019.

European Union Health Agenda

https://ec.europa.eu/health/funding/eu4health_en

The Manchester Declaration (Clive Parkinson 2021, Arts for Health at Manchester Metropolitan University) Yhteistyökumppanimme Manchesterin sairaala ja Manchesterin yliopisto & Lime Art (sairaalan sisällä toimiva taideorganisaatio) ovat tehneet pitkään työtä taiteen ja hyvinvoinnin tuomiseksi mukaan eri organisaatioiden kehittämistä, erityisesti terveydenhuollossa ja sairaaloissa. Vasta julkaistu raportti The Manchester Declaration, joka julkaistiin World Healthcare Congressissa keväällä 2021:

<https://www.miahsc.com/manchester-declaration>

The Arts for Health and Wellbeing UK: Creative Health: The Arts for Health and Wellbeing - Second Edition heinäkuu 2017 <https://www.culturehealthandwellbeing.org.uk/appg-inquiry/>

All - Parliamentary -Groupin Raportti on yksi esimerkki eri hallitusosapuolien keskinäisestä yhteistyöstä luoda kestävä malli taiteen ja hyvinvoinnin väliseen toimintaan. Mukana on toimintasuositukset sekä seuraavat askeleet toiminnan jalkauttamiseksi käytäntöön, mitä toimenpiteitä tarvitaan, että taidetoiminta jalkautuu osaksi sote-rakenteita.

Scoping review of culture, well-being, and health interventions and their evidence, impacts, challenges and policy recommendations for Europe. Julkaistu 24.11.2022 Euroopan komissiolle. <https://www.cultureforhealth.eu/news/the-cultureforhealth-report-is-now-available/>

Lehrer P; Gevirtz R. Heart rate variability biofeedback: how and why does it work? 2014
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25101026/>

Zaccaro & al. How Breath-Control Can Change Your Life: a systematic Review on Psycho-Psychological Correlates of Slow Breathing <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnhum.2018.00353/full>

Taidelähtöiset menetelmät ja niiden pilotointi

Taidetreffillä esiteltiin osallistavan taiteen menetelmiä ja samalla tavoitteena oli, että kulttuurivastaavat esittelevät menetelmää omilla yksiköissään. Joskus myös määriteltiin erikseen jokin yksikkö, missä toimintaa voitiin käytännössä pilotoida. Menetelmästä kerättiin palautetta ja kokemuksia, lähinnä suullisesti suoraan kokeilussa olevilta toimijoilta, ja sen perusteella toimintaa kehitettiin ja jalostettiin edelleen. Menetelmien pilotointi myös antoi yksiköille juuri niitä kokemuksia, mitkä edesauttavat taidelähtöisten menetelmien ja uudenlaisen kulttuuriin tutustumista. Myös kulttuurivastaavat voivat kehittää tai esittää menetelmiä, joihin he olivat tutustuneet oman työn tai omien opintojensa kautta.

Taidelähtöiset menetelmät, joita pilotoitiin NewBeatin kautta yksiköissä kulttuurivastaavien kautta:

- Silence of Art®
 - Taidepäiväkirja
 - Taideresidenssi ja taidepajat
 - RFB-hengitysfrekvenssiin perustuva rentoutusmenetelmä
 - VTS – visual thinking strategy
 - Siimes – luonto- ja elämynsurkkauksen luontolähtöisenä rentoutumisen ja palautumisen menetelmänä
-

Tapahumat: Taideohjelman aikana on toteutettu

- kaksi Taide elämään! -webinaaria
 - yksi viikon kestoinen Outsider Art Festival -tapahtuma 15.-19.8.2022. Tapahuman aikana tuotiin esille erilaisia mahdollisuuksia hyödyntää taidelähtöisiä menetelmiä sairaala-arjessa.
 - Taidetutkimusyhteistyöverkosto Jyväskylän yliopiston taiteen tutkijoiden kanssa > Taidetutkimusverkoston käynnistäminen. Lisäksi Monitieteisessä tiedepäivässä taiteen tutkimus on nostettu ensimmäistä kertaa esille.
-

4.Hankkeen toteutuminen ja eteneminen

Hanke toteutui suunnitelman mukaisesti ja se on saanut hyvää palautetta ja vastetta toiminnasta. Kiinnostusta on herännyt monissa tahoissa, vaikka muutoksia on vaikeaa saavuttaa sairaalaympäristössä tällä aikataululla. Korona, hoitajien lakon uhka sekä hyvinvointialueelle siirtyminen veivät monien päättäjien, lähiesimiesten sekä henkilöstön voimavaroja. Silti toiminnalliset taidelähtöiset toteutukset ovat toteutuneet suunnitellusti. Toimintaa suunniteltiin kausittain ja taidetreffien sisällöt laletettiin hyvissä ajoin näkyville. Näin ollen juuri ne, jotka kiinnostuvat sisällöstä, voivat osallistua toimintaan mukana.

Osallistujamääriä potilaat ja ammattilaiset

Tapahtuma	Teema	Osallistujamäärä
Outsider Art Festivaalit	Elokuvat	20
	VTS	30
	Potilastaidegalleria	150
	Siimes	90
	Art of Silence	10
	Taidetyöpaja	40
	VR-lasit ja virtuaaliset taidegalleriat	50
	Yhteensä	390
Taidetreffit		
8.10.2021	VTS menetelmä	8
9.11.2021	Kevään suunnittelua	5
28.1.2022	Alkusuunnittelu	8
25.2.2022	Villa Rana ja elokuva AURORA OAF-tapahtuma	9
25.3.2022	Taidepäiväkirjakurssi	8
29.4.2022	OAF-suunnittelu	6
27.5.2022	OAF info ja materiaalit	9
26.8.2022	OAF palaute	5
23.9.2022	RFB-menetelmä JAMK	9
	Yhteensä	51

Kevään 2023 suunnitelmaa ei ole vielä, sillä sairaanhoitopiirit lakkaavat toimimasta ja syntyy hyvinvointialue. Sairaalan asiantuntijoiden roolit ja vastuut ovat vielä epäselvät, mutta tavoitteena on, että edelleenkin haetaan toimintaan rahoituksia ja edistetään tätä työtä ja toimintaa myös jatkossa. Lisäksi mm. työhyvinvointiyksikkö on ottanut muutamia menetelmiä osaksi heidän työnohjauksia, minkä tavoitteena on orientoitua hetkeen ja asemoitua asioiden käsittelyyn yhdenvertaisesti ja kuunnellen.

5. Hankkeen tulokset, hyödyt ja vaikutukset

Olemme synnyttäneet myös yhteistyöideoita eri toimijoiden kanssa, joiden tavoitteena on toteuttaa erilaisia potilaille ja henkilöstölle suunnattuja toimintoja, missä taide on helposti saatavilla ja saavutettavissa. Taide toimii kokeilumaisena ympäristönä, antaa selkeän signaalin toiminnan vaikutuksista ja edistää osallistavan taiteen integroitumista. Toiminta on avannut useita uusia kontakteja niin sairaalan sisällä kuin yhteistyökumppaneissakin (Jyu, JAMK). Lisäksi sairaalan sivut muuttivat uudelle alustalle ja sinne on rakentumassa uusi isompi kokonaisuus taideohjelmalle ja osallistavan taiteen materiaaleille. Sitä kautta on tullut yhteydenottoja mm. opiskelijoilta ja muilta organisaatioilta. Olemme olleet mukana myös eri sidosryhmäkokouksissa, sairaalan sisällä ja valtakunnallisesti (muut shp:t).

6. Hankkeen arviointi ja mahdolliset jatkotoimenpiteet

Alkuperäisessä hankehakemuksessa mietittiin hankkeen uutuusarvoa. Erityisesti huomattiin, että esimerkiksi Aisti- ja luontotila Siimes oli konseptina sellainen, missä yrittäjätaustaisesti suunniteltu tuote löysi tiensä sairaalaan. Sairaalassa pilotoitu ja kehitetty aistitila huomioi erityisen tarkasti käyttäjät ja sen mukaisesti edistettiin työntekijöiden sekä potilaiden hyvinvointia. Koska kyseessä oli pilotointi, sen hankkimiseksi toteutettiin psykiatrialta avustuskeräys Sairaala Novan säätiölle, minkä avulla aistitila saatiin pysyväksi osaksi osaston toimintaa. Lisäksi tähän saatiin sidottua uusi hankekokonaisuus ja laajennettua toimintaa sen turvin useampaan yksikköön hyvinvointikokemusten keräämiseksi (Luontohyväks -hanke). Pilotointi ja toteutuksen suunnittelu sai alkunsa kulttuurivastaava-tapaamisesta. Lisäksi toisella osastolla toteutettiin residenssi, jonka hyvän palautteen ansioista poiki myös toisen ulkopuolisen rahoituksen residenssin, jossa toimintaa lähdetään laajentamaan ja toteuttamaan isommalla asiantuntijaryhmällä. Tämä on myös saanut alkunsa kulttuurivastaava-toiminnasta. TSR-rahoituksen turvin tehtävästä kehittämis- ja viestintätyöstä on ollut tässä kohtaa merkityksellinen arvo.

7. Viestintä ja yleinen hyödynnettävyys suomalaisessa työelämässä

Osallistavan taiteen ohjelmasta viestittiin useita kanavia hyödyntäen Novassa tämän kevään aikana. Olemme esitelleet toimintaa mm. ylihoitajien sekä osastonhoitajien tapaamisissa sekä osallistava taidetoiminta on osa taidetoimikunnan kokouksia. Tänä vuonna painotus oli viestinnässä ja toiminnan tutummaksi tekemisessä eri kanavissa (some, sairaalanova.fi, ksshp- uutiskirje henkilöstölle, vierailut työyksiköiden esimiehet, yliopiston tutkimusverkosto). Koska hankkeen aikana aloitti myös taiteen tutkimusverkosto Jyväskylän yliopiston kanssa, saamme varmasti lähitulevaisuudessa tästä paikallista tutkimustietoa, miten osallistavan taiteen menetelmät vaikuttavat sairaalakonseptissa. Lisäksi kehittämistutkimustyötä on tehty myös JAMK-kanssa, missä tutkimuksellista työtä toteutetaan sairaalassa käytännössä.

8. Organisaatiosi ja ulkopuolisen asiantuntijan yhteystiedot

Pauliina Lapio, NewBeat oy,

9. Loppuraportin koonneet; nimi ja rooli hankkeessa.

Susanna Mutanen hyvinvointikoordinaattori KSSH, ots toiminnan koordinaatio ja kehittäminen sairaalassa.

Pauliina Lapio, asiantuntija, NewBeat oy, taideasiantuntija